

УДК 681.3.06

Продіус О.І., к.е.н., доцент,
Продіус Ю.І., к.е.н., доцент,
*кафедра менеджменту зовнішньоекономічної
та інноваційної діяльності*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.І. Продіус, Ю.І. Продіус. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх менеджерів в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Розкривається роль компетентнісного підходу у підготовці майбутніх менеджерів в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Розглянуто проблеми та напрямки форм активізації процесу навчання майбутніх менеджерів. Визначено загальні вимоги до компетентності менеджерів в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

О.И. Продиус, Ю.И. Продиус. Компетентностный подход в подготовке будущих менеджеров в сфере внешнеэкономической деятельности. Раскрывается роль компетентностного подхода в подготовке будущих менеджеров в сфере внешнеэкономической деятельности. Рассмотрены проблемы и направления форм активизации процесса обучения будущих менеджеров. Определены общие требования к компетентности менеджеров в сфере внешнеэкономической деятельности.

O.I. Prodius, Y.I. Prodius. The competence-based approach in the preparation of future managers in the sphere of foreign economic activity. The article reveals the role of competence approach in the training of future managers in the sphere of foreign economic activity. Reviewed the problems and directions of the forms of intensification of process of training of future managers. Developed general requirements to the competence of the managers in the sphere of foreign economic activity.

У часи економічних перетворень Україна потребує висококваліфікованих менеджерів, спроможних працювати як у вітчизняній, так і в міжнародній економіці. Невід'ємною частиною професійної компетентності сучасного менеджера міжнародної економіки мають бути інтеркультурологічні знання і вміння запроваджувати їх у практику своєї діяльності [1, 2]. Реорганізація національної системи освіти на зразок європейської моделі передбачають модернізацію вітчизняного освітнього простору, переосмислення його теоретико-методологічних засад. Особливої ваги надається самоосвітнім технологіям, формуванню здатності до адекватної самооцінки життєвих орієнтирів, життєвості, духовного самовдосконалення [3].

Проблема формування професійної компетентності, окремі її аспекти знайшли висвітлення у наукових дослідженнях багатьох учених, а саме: вивчення окремих видів професійної компетентності (Р.О. Гришкова, Н.А. Ігнатенко, В.О. Калінін – формування іншомовної соціокультурної компетенції; М.М. Левшин, Т.О. Плеханова – формування інформаційної культури у професійній підготовці майбутніх економістів; В.А. Лівенцова – культури професійного спілкування майбутніх менеджерів; В.Г. Черевко – комунікативної компетентності майбутнього менеджера у процесі професійної підготовки;

Н.Л. Замкова – формування професійних якостей майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у процесі вивчення іноземних мов та ін.) [3 ... 6].

Важливість формування професійної компетентності у майбутніх менеджерів в сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) визначається декількома чинниками: специфікою їх професійних обов'язків, що безпосередньо має відношення до вирішення економічних проблем; зростаючими вимогами ринкової економіки до професійної компетентності фахівців; необхідністю формування у нової генерації спеціалістів системи професійних особистісних якостей та знань.

Компетентність (від лат. *competens (competentis)* – належний, відповідний) – поінформованість, обізнаність, авторитетність. Компетенція (лат. *competentia*, від *compero* – взаємно прагну, відповідаю, підходжу) – коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [7, с. 282].

Отже, ключова компетенція є об'єктивною категорією, яка фіксує певний рівень знань, умінь, навичок, які можна застосовувати в будь-якій сфері діяльності. Кожна з таких компетентностей передбачає засвоєння студентом не окремих непов'язаних один з одним елементів знань і вмінь, а оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напряму є відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер [2, 3].

Формування та подальший розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю вимагає створення таких умов, які б дозволяли ефективно вирішувати поставлену мету з урахуванням специфіки та особливостей майбутньої професійної діяльності у глобальному середовищі. Серед компетенцій, які є важливими для підвищення ефективності ЗЕД підприємств слід насамперед виділити володіння інструментами стратегічного управління [8, с. 135].

Складовими освіченості менеджера зовнішньоекономічного профілю є економічна, психологічна, соціальна та іншомовна компетентність. Названі складові невід'ємні одна від одної. Вони в окремих своїх проявах можуть наповнюватись однаковою чи близькою за суттю змістом. Економічна складова сприяє володінню предметом спілкування. Психологічна – допомагає зрозуміти партнера, сприяє взаєморозумінню людей. Соціальна складова допомагає людині адекватно орієнтуватися в людському суспільстві, виконувати свої професійні обов'язки в межах загальноприйнятих норм. Іншомовна – забезпечує найширше розповсюдження іншомовних засобів комунікації, сприяє успішному розв'язанню професійних завдань іноземною мовою, заохочує до саморозвитку та особистісної самореалізації.

Іншомовна компетентність є необхідним компонентом фахової підготовки майбутніх менеджерів ЗЕД і включає рівень знань, умінь, досвіду, який людина застосовує для розв'язання професійних завдань, використовуючи особистісні якості. В основу іншомовної компетентності покладено такі компоненти: лінгвістична (готовність і здатність використовувати іноземну мову як знаряддя мовленнєво-мислительної діяльності з метою особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців); комунікативна (знання законів і механізмів спілкування, що забезпечує ефективність даного процесу); соціаль-

на (знання звичаїв, культури, історії, географії, специфіки мови, норм комунікативної поведінки; соціальні вміння, які є необхідними для реалізації процесу іншомовної комунікації) [10].

Оптимальним видом навчальної діяльності студентів, за допомогою якого можна поліпшити фахову підготовку майбутніх менеджерів ЗЕД і покращити процес формування іншомовної компетентності є самостійна робота з використанням новітніх інформаційних технологій. Результати виконання самостійної роботи студентів за допомогою комп'ютерів вказують на те, що комп'ютерні програми дозволяють студентам засвоювати набагато більше мовного матеріалу, ефективніше розуміти на слух тексти, аніж під час традиційних форм роботи; продукувати логічно пов'язані і коректні вислови.

Аналіз різних моделей компетенцій, розроблених в нашій країні і за кордоном, дозволяє визначити вимоги до компетентності майбутніх менеджерів:

- здатність мислити новим чином, генерувати інноваційні бізнес-ідеї, перетворюючи їх у нові технології з метою отримання доходу;
- вміння здійснювати пошук нових ринкових можливостей для бізнесу;
- здатність оперативно оцінювати перспективність нових ринкових можливостей для бізнесу, економічні та соціальні умови здійснення підприємницької діяльності;
- здатність розробляти бізнес-плани створення і розвитку нових організацій, напрямків діяльності, продуктів;
- здатність до прийняття рішень, готовність взяти на себе відповідальність за наслідки рішень;
- розуміння суті проблеми і вміння знаходити новаторське рішення проблеми в стандартних та нестандартних ситуаціях;
- вміння налагоджувати зв'язки, домовлятися, здійснювати комунікації з різними партнерами, укладати ефективні угоди;
- вміння контролювати використання ресурсів, забезпечувати оптимальне розподілення ресурсів між операціями і проектами;
- здатність ризикувати, уміння управляти ризиками;
- здатність до особистого та професійного розвитку;
- здатність до критичної оцінки особистих переваг і недоліків.

Таким чином, менеджеру сьогодні необхідно вміти грамотно і ефективно розпоряджатися всіма видами ресурсів, наявних у його розпорядженні: матеріальними, фінансовими, людськими, інформаційними і часовими. Крім того, важливими складовими успіху підприємця є компетентність в питаннях економіки і гнучкість мислення.

Сфера діяльності менеджера ЗЕД передбачає проектування елементів міжнародного середовища, налагодження зовнішніх зв'язків, знання іноземної мови, впевненість у чужій культурі під час комунікації. Професійна характеристика менеджера ЗЕД включає розуміння процесів міжнародного менеджменту та природи управлінської діяльності; знання посадових і функціональних обов'язків менеджера; володіння мистецтвом управління персоналом і налагодження зовнішніх зв'язків; знання способів досягнення цілей і підвищення ефективності роботи компанії; здатність до адекватного самооцінювання і пра-

гнення до самовдосконалення; усвідомлення важливості етичних і правових норм, які регулюють стосунки між людьми; розуміння і прийняття іншої культури; володіння іноземною мовою під час розв'язання професійних завдань; готовність до постійного професійного зростання і набуття нових знань.

Реалізація компетентнісного підходу передбачає переважання в навчальному процесі активних методів, таких як ігрові імітації, зазвичай з включенням комп'ютерних моделей; ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій (case study) [11, 12].

До найбільш ефективним освітніми технологіями у вищій школі можна віднести проблемно-деятельнісне, ігрове, модульне, контекстне навчання, що дозволяє студентам крім знань і умінь набувати досвід творчого рішення різноманітних професійних завдань.

Згідно контекстної технології зміст навчальної діяльності студента формується виходячи з логіки професійної діяльності, тобто форми організації навчальної діяльності студента повинні відповідати формам його майбутньої професійної діяльності. Тому серед форм навчальної діяльності слід віддавати перевагу квазіпрофесійній, що дозволяє моделювати цілісні фрагменти професійної діяльності та навчально-професійній (науково-дослідна робота студентів, виробнича практика, розробка курсових та інших навчальних проектів).

Рішення проблеми формування підприємницької компетентності також може бути реалізоване за допомогою залучення студентів до самостійної підприємницької діяльності в рамках створення малих студентських підприємств, центрів молодіжного підприємництва. Така форма навчання дає студентам можливість придбати навички працевлаштування, організації та управління організацією, планування, прогнозування, роботи в команді. Даний вид роботи дає набагато більше перспектив і можливостей для студентів, ніж семінари, практичні заняття та ділові ігри.

Особливу увагу необхідно приділяти формуванню інтегративних умінь, і перш за все плануванню своєї професійної діяльності, користуванню широким спектром управлінських методів. Проте формування таких умінь можливо лише за активної участі слухачів у практичній діяльності, тому в процесі навчання необхідне створення мікрогруп з декілька осіб, які, по-перше, працюють над обраної ними темою по проблемі курсів, по-друге, в процесі лекційних та практичних занять беруть участь у різноманітних тренінгах:

- тренінг спілкування, мета якого - розвиток комунікативних умінь ефективною взаємодії з людьми і вироблення оптимальних стилів спілкування;
- тренінг креативності, щоб розвинути логічне мислення та уява;
- тренінг ефективною взаємодії з людьми.

Дослідження і практика реалізації інтегративних курсів підвищення кваліфікації менеджерів показали, що навчально-пізнавальна діяльність є ефективною, коли органічно використовує і включає різні сучасні методи, форми та напрями активізації процесу навчання, а самі курси розглядаються в загальному інтегрованому просторі процесу підвищення кваліфікації [9].

Таким чином, успішність інтеграції національної економіки із світовою системою господарювання, підвищення конкурентоздатності вітчизняних

підприємств і фахівців на міжнародних ринках значною мірою залежать від рівня фахової підготовки економіко-управлінського апарату. Країна потребує керівників, які мають фундаментальну освіту, вміють ефективно управляти підприємствами, здатні успішно розв'язувати найскладніші завдання за умов ринкової економіки, спроможні плідно взаємодіяти з колегами з-за кордону. Тому одним із напрямків підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств є покращення якості підготовки персоналу для набуття особами, що відповідають за сферу зовнішньоекономічної діяльності, тих знань і навичок, які сприятимуть успішній реалізації ними покладених на них обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козак, Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / За ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, І.Ю. Сіваченка – Київ: Центр навчальної літератури, 2009. – 792 с.
2. Вівчар, О.І. Основні аспекти підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств / О. Вівчар // Галицький економ. вісник. – 2009. – № 2. – С. 24 – 30.
3. Отрошенко, Л.С. Методичне забезпечення розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю / Л. С. Отрошенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. – № 1. – С. 134-141.
4. Гарафутдинова, Г. Р. Модель оцінювання професійних компетенцій / Г. Р. Гарафутдинова, А. Е. Упшинская // Інновації в освіті. – 2011. – № 4. – С. 15–25.
5. Сердюкова, Т. І. Формування комунікативної компетентності студентів / Т. І. Сердюкова // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 20 (231) : Пед. науки. – С. 47–50.
6. Степко, М. Компетентнісний підхід: його сутність. Що є прийнятним, а що проблемним для вищої освіти України? / Михайло Степко // Вища освіта України. – 2009. – № 1. – С. 43–53.
7. Морозов, С. М. Словник іншомовних слів / С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
8. Ілляшенко, С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посібн. / С.М. Ілляшенко – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. – 280 с.
9. Особов, І. П. Педагогічна креативність і компетентність як чинники професійного розвитку студентів / Особов І. П. // Освіта Донбасу. – 2011. – № 5. – С. 67–71.
10. Петрова, А. Педагогічне забезпечення процесу формування іншомовної компетентності майбутніх менеджерів ЗЕД / А. Петрова // Рідна шк. – 2008. – № 5. – С. 40–44.
11. Пилипенко, Л. И. Метод кейс-стади в розвитку інноваційно-предприемницької компетентності студента / Л. И. Пилипенко, О.А.Чернова, Л. Ф. Бердник // Высш. образование сегодня. – 2008. – №5. – С. 20 – 22.
12. Євтух, М. Б. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: Монографія / М. Б. Євтух, Л. М. Дибкова. – Х. : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2007. – 144 с.
1. Оборський, Г.О. Стандартизація і сертифікація процесів управління якістю освіти у вищому навчальному закладі / Г.О. Оборський, В.Д. Гогунський, О.С. Савельєва // Труды Одес. политехн. ун-та. – Вып. 1(35). – Одеса : ОНПУ, 2011. – С. 251 – 255.